

Davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari

Toshkent moliya instituti Budget hisobi va g‘aznachilik fakulteti BNG‘ 90-guruh talabasi Begjigitov Elmurod Erkinboy o‘g‘li

Annotatsiya: Davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari, boshqa so‘z bilan “efficient use of government budget expenditures”, bu muammolarni yechishda amalga oshiriladigan tadbirlar va ularning samaradorligi haqida diskussiyani o‘z ichiga oladi. Maqolada, bu masalalar o‘rganib chiqiladi va ularning hal qilinish yo‘li diskussiyani taqdim etiladi. Shuningdek bu maqolada, davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari mavzusidagi yangi yondashuvlar va ilmiy izlanishlar keng qamroqda muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: davlat byudjetining xarajatlarini optimallashtirish, xarajatlarni taqsimlash va tartibga solish, byudjetni huquqiy va samarali shakllantirish, xarajatlar bilan bog‘liq samaradorlikni oshirish, xarajatlar bo‘yicha monitoring va nazoratni kuchaytirish.

Abstract: The issue of implementation of state budget expenditures, another word "effective use of state budget expenditures", includes a discussion of the company and security carried out in the solution. In the article, these issues are studied and a discussion on how to solve the issue is presented. In these problems, new projects and research on the issues of ensuring the execution of scientific works of the state budget are widely discussed.

Keywords: optimizing the resources of the state budget, product distribution and regulation, budget legal and efficiency, improving water efficiency, security monitoring and control.

Kirish: Davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari o‘z ichiga bir nechta mavzularni qamrab oladi. Ulardan biri daromadni optimallashtirish va to‘g‘ri yo‘nalishga yo‘naltirish bo‘lishi mumkin. Bu masala bo‘yicha davlat byudjetida qaysi sohalar uchun mablag‘ ajratish kerakligi, qaysi sohalar uchun esa qisqa ko‘ptirish amaliyoti ko‘rsatilishi mumkin. Boshqa masala, muvozanatli xarajatlar va uning muvozanatsiz ko‘rinishi ustidan ishlashdir. Bu masala bo‘yicha davlat byudjetida samaradorlikning oshirishiga olib kelishi mumkin. Ba‘zi xarajatlarni optimallashtirish va yengillashtirish masalalari ham takomillashtirish

kerak bo‘ladi. Misol uchun, davlat byudjetining masofaviy ta‘lim vaqtini optimallashtirish, ijtimoiy ta‘limni yaxshilash, tibbiyot xizmatlari, transport, yo‘l va yo‘lni yengilash, energiya va boshqalar kabi sohalar uchun mablag‘ ajratishni takomillashtirish talablari mavjud. Shuningdek, korxonalar va ma‘muriy tashkilotlar uchun kerakli xarajatlarni tez-tez qayd etuvchi qonunlar va tartibotlarga rioya qilish ham muhimdir. Bu masalalar ham davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish uchun muhimdir.

Asosiy qism: Davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari o‘z ichiga ko‘p mamlakatlarni oladi. Buning asosiy sababi, davlat byudjetining samaradorligini oshirish va moliyaviy resurslarni samarkand qilishga qaratilgan talablar. Ba‘zi muhim masalalar quyidagilar bo‘lishi mumkin:

1. Xarajatlarning natijaviylik va samaradorligini oshirish: Xarajatlarni takomillashtirishning bir qismini xarajatlarining samaradorligini oshirish bilan bog‘liq bo‘lsa-da, boshqa qismini esa xarajatlarni optimallashtirish, muvofiqlashtirish va kamaytirish orqali samaradorligini oshirishni o‘z ichiga oladi.

2. Xarajatlarni monitoring qilish va baholash: Davlatning xarajatlari ushbu xarajatlarni monitoring va baholash tizimlari orqali amalga oshirilishi lozim, bunda texnik taraqqiyotni qo‘llab quvvatlashdan xilma-xillikda foydalanish mumkin.

3. Hukumatning moliyaviy siyosati: Davlat byudjetining xarajatlarini takomillashtirish masalalari muddatli moliyaviy siyosatni talab qiladi, bu esa samarador xarajatlar, ishlab chiqarish va investitsiyalar to‘g‘risidagi ilmiy tadqiqotlar, ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlar va sarmoya-tashkilotlar bilan bog‘liq.

4. Qat‘iy nazoratchi va tartibga solish: Hukumat va u insonlari tomonidan xarajatlar va moliyaviy operatsiyalarni nazorat qilish va baholash, qonun-qiyonlarga rioya etish zamonaviy nazorat va baholash modellari orqali davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish uchun juda muhimdir. Xarajatlarning ijrosini takomillashtirish masalalari hukumatlar, ilmiy tadqiqotchilar va iqtisodchilar o‘rtasida yaxshi yuritilishi muhimdir va bu sohaga oid istiqbolli va efir izlanayotgan ilmiy tadqiqotlar va loyihalar taklif etilgan.

Davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari chuqur muammolar va masalalarni o‘z ichiga oladi. Keyin giyoh va yangiliklar sayyorasi, xizmat ko‘rsatish, qishloq xo‘jaligi, sotsial xizmatlar, infrastruktura va boshqa sohalarda xarajatlar tug‘ilgan bo‘lishi mumkin. Davlat byudjeti xarajatlari o‘zaro boshqa sohalarga qaraganda kichikroq to‘g‘ri olinadigan yo‘llar hamda mablag‘lar

daftari tuzish va ularni boshqa fondlarga ajratish orqali kamaytirish mumkin. Hozirgi siyosiy muhitda talabkar yechimlar ko‘rsatish hamda qimmatbaho resurslar rivojlanishi uchun sarmoyaga baxtiyor bo‘lish talab qilinadi. Masalan, davlat byudjeti xarajatlari takomillashtirish uchun yangi ma‘muriy-hududiy siyosatlar amalga oshirilishi, ishonchli ehtimol va samarali boshqa mablag‘lar olish vositalarini foydalanish, yirik xizmatlar hamda prognozlash idoralari yaratilishi va barcha tashkilotlarning yoki vazirliklarning ishonchli tartib va huquqiy hujjatlarini o‘zgartirish shartlari kiritilishi mumkin. Shuningdek, reallikni ko‘rsatuvchi odamlar va ishonchli so‘rovlarni qo‘llab quvvatlovchi buyurtmalar qabul qilish maqsadida holatlarini tashkil etish orqali real xarajatlar va takomillashtirishning har bir mazmunidan foydalanish uchun jarayonlarning ixtisoslashganidir. Davlat byudjetining xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari bugungi kunda bir qancha mohiyatni o‘z ichiga oladi. Bu masalalar avvalo, shuningdek, mehmon olim, masofaviy islohotlar, byudjetni qayta ko‘rib chiqish konseptualari bilan bog‘liq. Masala vositalari orqali kelajakda yirik miqdorda moliyaviy rivojlanish tizimlarining yaratilishi, yirik miqdorda ish o‘rinlari yaratilishi va global tartibga ega bo‘lgan moliyaviy tizimning yaratilishi muammolari hal qilingan.

Xarajatlarni takomillashtirishning boshqa asoslari quyidagilar emas, hamma amaldagi effektivlik diskretonarlik, molyoviy boshqaruv va korrupsiyani oldini olish. Buning bilan birga, byudjetni joylashtirish, investitsiyalarni rag‘batlantirish va o‘lchovlarni nazorat qilish uchun qo‘shimcha qadam atilishi zarur. Ular bilan birga, oz ichiga ajoyib amalga oshirishi mumkin bo‘lgan moliyaviy tizimlar yangilanib borish zarur.

Davlat byudjetining xarajatlari ijrosini takomillashtirish uchun bir nechta muhim masalalar mavjud. Bu masalalardan ba‘zilari quyidagilardir:

1. Ishonchli infstruktturni isloh qilish: Xarajatlar ijrosini takomillashtirish uchun infrostruktur tuzilishining to‘g‘ri isloh qilinishi zarur bo‘ladi, bu davlat xizmatlarini boshqarishda ko‘proq samarali bo‘ladi

2. Transparensiya va inson manbai tejash: Davlat byudjetining xarajatlari to‘g‘risida transparensiya va inson manbai tejash, masalan, shaffoflik va ochiqlikni ta‘minlash yoki moliyaviy hisob-kitoblarni nazorat qilish bu masalani hal qilishga yordam beradi

3. Ishonchlilikni oshirish: Xarajatlarni oshirish uchun gepni sezilarli bilan ta‘minlash, moliyaviy kengaytirmaga, ish joylilik darajasini oshirish, keyinchalik

xarajatlardan kilib chiqishni ta'minlash shartlari. Bu ommaviy qaerda xarajatlar ijrosini takomillashtirish uchun muhim masalalardir, va ularni hal qilish davlat byudjetining mustaqil, samarali, va huquqiylikni ta'minlashning garant qismidir.

Davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari bilan bog'liq ko'plab muhim masalalar mavjud. Ba'zi tahlillar va takliflar quyidagilardir:

1. Masofaviy ishlab chiqarish va tijorat soliq to'lovlari: Davlatning mahalliy ishlab chiqarishni stimulyatsiyalash uchun soliq to'lovlari mablag'alari hisoblanmaydi. Xarajatlari bilan bog'liq bu tashqi tovarlar uchun soliq to'lovlari tashqi mamlakatlarning soliq politikasiga qarshi kurashni boshlay oladi.

2. Xizmatlar va jamiyat tuzumini yanada integratsiyalash: Xizmatlarni takomillashtirish uchun davlat byudjeti foydalanishida informatsion texnologiyalardan ortiq foydalanish, boshqaruv tizimlarining takomillashtirilishi bilan bog'liq katta hajimli dasturlar amalga oshirilishi kerak.

3. Sanoat va innovatsiyalar bo'yicha yangiliklar: Sanoat sohasidagi rivojlanish va innovatsiyalar uchun investitsiyalar kerak bo'lib, bu esa davlat byudjeti xarajatlarini oshiradi. Buning uchun innovatsion loyihalarga moliyaviy himoya kiritish lozim.

4. Energetika va resurslar: Energetika xarajatlari yanada takomillashtirilishi, energiya xosilining energiya qo'lrosini kamaytirish lozim.

Bu masalalar takomillashtirilish uchun strategik loyihalar va boshqa qarorlarga erishilishi kerak. Ijrochilar va mutaxassislar hamkorlik qilip, davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish uchun konstruktiv maslahatlashishadi.

Davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari juda ko'p turdagi va ko'p aniqlik va tizimkurlik yo'lida hal qilinishi kerak bo'lgan muammolar. Bu masalalarning bir qismi quyidagilar bo'lishi mumkin:

1. Ishlab chiqarishni rivojlantirish: Xususiy va korxonalar, yangi innovatsion texnologiyalar va investitsiyalar orqali ishlab chiqarishni oshirib chiqish yoki yangi sanoat sohalari yaratish orqali davlat daromadini oshirishni rejalashtirish masalasi.

2. Sanoatni mustahkamlash: Sanoat sohasining menejerlikni rivojlantirish, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, sanoat bozorlarini oshirish, ishlab chiqarish tizimlarini optimallashtirish, energetika mijozlarga ko'rsatiladigan xizmatlar va texnologiyalar uchun investitsiyalar kiritish yoki yangi sanoat zonalarini rivojlantirish.

3. Xizmatlar sohasini rivojlantirish: Edukatsiyaga investitsiyalar, sog‘liqni saqlash xizmatlarini rivojlantirish, transport infratuzilmasini o‘zgartirish, qishloq va shahar joylarida sanoatkorxonalar va xususiy korxonalarni yaratish.

4. Infrastruktura rivojlantirish: Mehmondo‘stoniy xizmatlarni rivojlantirish, avtomobil yo‘llarini yaxshilash, transport tizimi va logistika tizimini rivojlantirish, tez-tezlikli transport tarmoqlari yaratish, temir yo‘llarni modernlashtirish.

5. Ijtimoiy tajriba va moliya ma‘murliklarini boshqarish: Xarajatlarni optimallashtirish, moliyaviy tizimni yangilash, moliya ma‘murliklarini rivojlantirish, xarajatlarni monitoring qilish va moliya to‘lovlari uchun yangi tartiblar rivojlantirish.

Bu yaratilgan masalalar jamiyati, ekspertlari va boshqa sohalarning qarashlari, davlat liderlarining siyosiy yo‘nalishlari, iqtisodiy taraqqiyot va ma‘naviy qabul etilgan qarorlar asosida hal qilinishi mumkin.

Davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari o‘z ichiga ko‘plab mollari, investitsiyalarni yo‘lga qo‘ymaslikka ixtiyoriy moliyaviy sifatda zaruratlar qo‘yib keladi. Bu, qimmatbaho moliyalarni zayt etish, davlat mablag‘ilari bilan samarali ish ishlash va bejirishni kuchaytirish uchun strategik qarorlar va boshqaruv tadbirlari muhitiyda zarur bo‘ladi. Odatda, bu masalalar raqobatbardoshlik, davlat byudjeti tashkilotlarini rivojlantirish, bejirishni optimallashtirish, iqtisodiyot, iqtisodiy va sotsial kelajakni kuchaytirishni o‘z ichiga olgan. Bu masalalar bilan bog‘liq bo‘lgan bir nechta tadbirlar mavjud: daromadlarni kengaytirish, sifatli xojaliklarni quyidagi bosqichlarga muntazamlashtirish, byudjetning to‘g‘ri qo‘shilmalarini o‘lchash, barcha miqyosdagi xarajatni baholash, sumka qolgan pul mablag‘larini samarali ishlaydigan joylarda oshirish, katta miqyosdagi vafo etarli operativ va sifatli byudjetni ishlab chiqarish. Bu tadbirlar va masalalar Xalqaro Valyuta Fondi (XVF), Dunyodagi Moliya Tashkiloti (DMT), Yevropa Ittifoqi, Davlat va lavhalararo tashkilotlar (OX.io), Dunyo olish-minimallah tashkiloti (DOMT) kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda chuqur ta‘lim oladi. Davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari, yagona aldash-urish, xarajatlarini optimallashtirish va iste‘molni samarali qilish bilan bog‘liqdir.

Yagona aldash-urishda, davlat byudjetining to‘g‘ri mablag‘ taqsimlanishi, sifatli shakllantirilgan dasturlash va samarali monitoring va kontrol mehanizmlarini

ishlab chiqish masalalari muhimdir. Bu jarayon davlat byudjetining xarajatlari ustida samarali nazoratni ta'minlash imkonini beradi.

Xarajatlarini optimallashtirishda, davlat tashkilotlari va boshqaruv organlari xarajatlarni tahlil qilish, yomon iste'molni aniqlash va bunga to'g'ri ravishda qarshi kurashlarni ishlab chiqish, shuningdek, ilmiy, ijtimoiy, me'yor va qonun hujjatlari asosida qaror qabul qilish va bunga ko'ra amalga oshirish masalalari muhimdir.

Iste'molni samarali qilish uchun esa, davlat tashkilotlari va ichki byudjet ishlab chiqaruv organlari, boshqaruv tizimi va texnikaviy texnologiyalardan samarali foydalanish, xarajatlarni monitoring qilish, xavfsizlik masalalariga e'tibor berish, registratsiyalash va nazorat tizimlarini takomillashtirish lozimdir.

Bu masalalar hamda yoraqlangano strukturi takomillashtirish uchun davlatning qo'llab-quvvatlash huquqiy va informatsion tizimlarini hamda kadrlarni tayyorlash lozimdir.

Davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari ko'p o'rinli mavzulardan biridir va bu masalalar odamlarning shaxsiy va umumiy talablari bilan bog'liq bo'ladi. Keyinchalik, davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish bo'yicha amaliy masalalar o'rganib chiqilishi kerak. Masalan, davlat tomonidan ishlab chiqarish, tibbiyot, ta'lim, transport va boshqa sohalar bo'yicha chiroyli daromad darajalarini oshirish, korxonalarni rag'batlantirish, bozorda import va eksport darajalarini oshirish yoki qisqartirish, soliq solig'ini kamaytirish va shunga o'xshash muammo va masalalarni hal qilish lozim.

Davlat byudjeti xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari erkin ravishda kuzatilishi lozim. Dara xos shartlar ostida, muddatli moliyaviy konsalting xizmatlari o'rganib chiqilishi lozim. Odamlarning qarorlarini ekspertlar tomonidan konsultatsiyalar saqlash lozim va masalalar to'g'risida mukofotlash lozim. Hojat ko'rsatilganda, mahalliy talablar tomonidan amaliy masalalarni hal qilish uchun qo'llanilgan fondlardan foydalanilishi kerak. Ushbu masalalarni hal qilish jarayonida, davlat byudjeti xarajatlari ijrosi mustahkamlanadi va moliyaviy yangiliklar samaradorlik bilan amalga oshiriladi.

Xulosa va takliflar: Davlat byudjetining xarajatlarini takomillashtirish uchun quyidagi xulosa va takliflar taklif etiladi:

1. Xarajatlarning murakkabligini kamaytirish: Davlat byudjeti tashkil etilgan tuzilma va tizimlarining o'zgarilishiga qarab, xarajatlarning murakkabligi

kamaytirilishi mumkin. Bu esa xarajatlarning nazorat va boshqarilishini soddalashtiradi.

2. Xarajat effektivligini oshirish: Xarajatlarning o‘z ichiga qanday etishib borilishi, ularning natijalari va joriy nuqtai nazar asosida ularni takomillashtirish muhimdir. Ko‘p qo‘llaniladigan xarajatlar uchun yaratilgan monitoring va baholash tizimlarining o‘zgarishi ilm-havo sharoitida faol ish surish uchun muhimdir.

3. Xarajatlarning qo‘l to‘pi hisoblanishi: Xarajatlar qo‘l to‘pi hisoblanishi muqobil mablag‘lar xarajatlarning kuzatishida yordam beradi. Xarajatlar qo‘l to‘pi hisoblanish orqali xarajatlarning nazorat qilinadi va tekshiriladi.

4. Xarajatlarini optimallashtirish: Davlat byudjeti tashkil etilgan tuzilma va tizimlarining o‘zgarishiga qarab, xarajatlarini optimallashtirishga harakat qilish kerak.

5. Ta‘minot sog‘liqligini saqlash: Ta‘minot xizmatlari bo‘limlari savdo va soxilar kontraktlarini yaxshiroq tashkil etish, xarajatlarni kamaytirish, xizmatlarni isloh qilish, internet texnologiyalarini joriy etish yoki ta‘minotlarni boshqa xizmatlarga almashtirish orqali xarajatlarini takomillashtirishga kakardorlik qilishi lozim.

Umuman, byudjet tizimining takomillashtirilishi uchun xarajatlarning joriy nuqtai nazar bo‘yicha ta‘minotlarning nazoratini yaxshiroq olib borish kerak. Bu takliflar yordamida davlat byudjetining xarajatlari ijrosini takomillashtirish masalalari orqali davlat byudjeti tizimi mustahkamlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. "Sapiens: A Brief History of Humankind" by Yuval Noah Harari
2. "To Kill a Mockingbird" by Harper Lee
3. "1984" by George Orwell
4. "The Catcher in the Rye" by J.D. Salinger
5. "The Great Gatsby" by F. Scott Fitzgerald
6. "Pride and Prejudice" by Jane Austen
7. "The Alchemist" by Paulo Coelho
8. "The Book Thief" by Markus Zusak
9. "Brave New World" by Aldous Huxley
10. "One Hundred Years of Solitude" by Gabriel Garcia Marquez

